

Темірбек Фариза

Қаржы мамандығының магистранты

Нурмаганбетова Бегзат Кошеровна

«Қаржы» кафедрасының аға оқытушысы, экономика ғылымдарының

кандидаты

КОМПАНИЯНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН БАҒАЛАУ ӘДІСТЕМЕСІ

Кәсіпорынның инновациялық әлеуетінің деңгейін кешенді бағалау мақсатында кәсіпорынның ағымдағы жағдайы екі бағыт бойынша талдануы тиіс. Біріншіден, кәсіпорынның өткен, қазіргі және болашақ стратегиялық ұстанымын ескере отырып, инновациялық әлеуетті ішкі талдау арқылы. Екіншіден, белгілі бір уақыт аралығында ағымдағы бәсекелестерге қатысты инновациялық әлеуетті талдау. Мұндай тәсіл инновациялық әлеуеттің қажетті позицияларға қатысты негізгі ауытқуларын анықтауға мүмкіндік береді.

Инновациялық әлеует деңгейін көп деңгейлі бағалаудың жалпы әдіснамалық сызбасы осындай бірізділікке ие:

1. Инновациялық әлеуеттің тиісті қасиеттеріне байланысты кластер-факторлардың тізбесі белгіленеді және «кластер-факторлар ағашы», қазанды діңі - жалпы инновациялық әлеуеттің даму деңгейі мен сапасы, ал тиісті деңгейлерде орналасқан тармақтар, оның неғұрлым егжей-тегжейлі қасиеттері құрылады.

2. Кластер-факторлардың белгіленген тізбесіне және оларды құрылымдауға сәйкес әзірленген «ағаш кластер-факторлардың» әлеуетті бағалау көрсеткіштері белгіленеді.

3. Жүргізілген құрылымдауға және бағалау көрсеткіштерін иерархияландыруға сәйкес әрбір көрсеткіштің үлестік коэффициенті есептеледі.

4. Өткен кезеңдегі кәсіпорынның инновациялық әлеуеті немесе стратегиялық топтағы жақын бәсекелестің инновациялық әлеуеті болуы мүмкін инновациялық әлеует деңгейін салыстыру базасы сайланады.

5. Орташа өлшенген әдіс арқылы салыстырмалы талдау жүргізе отырып,

кәсіпорынның инновациялық әлеуетінің өсу көрсеткіші (немесе инновациялық әлеует деңгейінің көрсеткіші) есептеледі.

6. Алынған деректер негізінде инновациялық әлеует деңгейіне қатысты қорытынды жасалады.

Экономикалық теорияда және шаруашылық практикада кәсіпорындардың экономикалық мүмкіндіктерін талдау бойынша міндеттерді шешу үшін экономикалық субъектінің өндірістік үдерісті қамтамасыз ету қабілетін сипаттайтын қаржылық тұрақтылықты бағалау әдістемесі кеңінен қолданылады:

меншікті айналым қаражатымен;

меншікті айналым қаражатымен және ұзақ мерзімді кредиттермен;

меншікті айналым қаражатымен, ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді кредиттермен.

Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын талдаудың негізгі міндеттерінің бірі қорлардың және шығындардың оларды қалыптастырудың меншікті және қарыз көздерімен қамтамасыз етілу дәрежесін, сондай-ақ меншікті және қарыз қаражаты көлемінің арақатынасын айқындау. Мұндай талдау қаржылық есептілік материалдарының негізінде жүргізіледі. Осы талдаудың әдістемесін пайдалану қорларды қалыптастыру үшін қаражаттың сәйкестігін немесе сәйкессіздігін (артық немесе жетіспеуін) анықтауға мүмкіндік береді және мынадай сұраққа жауап беруге мүмкіндік береді: кәсіпорынға меншікті өндірістік шығындарды жабу күшіне қарай ма? Қаржылық талдау теориясында көздердің әртүрлі түрлерін (меншікті қаражат, ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді кредиттер мен қарыздар) толық көрсету үшін алдымен төмендегі көрсеткіштерді есептеуді жүзеге асыру қажет.

Таңдалған жолға қарамастан, іс жүзінде өңірлердің инновациялық даму деңгейін бағалау әдістері жеткіліксіз пысықталған және ең маңыздысы инновациялық әлеует. Инновациялық әлеуетті, ең алдымен, республикалық және өңірлік деңгейлерде инновация саласындағы мемлекеттік саясаттың нәтижелілігін түсіну, мемлекеттік бюджет қаражатының тиімді жұмсалудың

бақылау үшін бағалау қажет. Сондай-ақ, бұл бағалау инвестициялық жобаларды басқарудағы олардың мінез-құлқын анықтайтын инвесторларға қажет. Осыған байланысты өңірдің инновациялық әлеуетін бағалаудың қазіргі әдістерін қарастыру, өңірдің инновациялық әлеуетін бағалаудың кешенді әдістемесін одан әрі әзірлеу мақсатында олардың артықшылықтары мен кемшіліктерін бөліп көрсету орынды.

Инновациялық даму мен әлеует тұрғысынан өңірді сипаттайтын белгілі бір дәрежеде әдістемелерде әртүрлі сандық және сапалық көрсеткіштер пайдаланылады. Батыс әдістемелері көбінесе индекстік, индикаторлық әдістерді қолданады.

Халықаралық көрсеткіштер негізінен ұлттық деңгейде инновациялық әлеуетті бағалау үшін пайдаланылады. Көптеген әдістемелер ұқсас қасиеттерге ие: инновациялық әлеуетті құрушыларды бөлу (инвестициялық, ғылыми, кадрлық, технологиялық және тағы басқа) және олардың бөлінісінде инновациялық әлеуетті зерделеу, сондай-ақ көрсеткіштердің сапалық сипаттамаларын айқындау кезінде сараптамалық пікірді пайдалану.

Алайда көрсеткіштердің кейбір кемшіліктері бар. Атап айтқанда, олар негізінен дамыған елдер үшін жарамды, өйткені дамушы елдердің кейбір экономикалық ерекшеліктерін, мысалы, инновациялар саласындағы заңнама деңгейін ескермейді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Казанцев А.К., Леора С.Н., Никитина И.А., Рубвальтер Д.А., Фирсова С.А. Региональные научно-технологические комплексы России: индикаторы оценки и методика сравнительного анализа // Информационно-аналитический бюллетень ЦИСН. - № 1. 2009 г. - 69 с.

2. Москвина О.С. Инновационный потенциал как фактор устойчивости развития региона// Инновации. - №12-2005.

3. Лосева О.В., Дресвянников В.А. Методология оценки интеллектуального потенциала региона в условиях инновационного развития, Вестник Финансового университета, №6, 2014г. с. 37-49.